

6. Дядечко Л. П. Теорія і практика логістизації механізмів формування та обслуговування туристських потоків: монографія / Л. П. Дядечко, В. Є. Редько. — Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. — 243 с.

7. Крикавський Є. В. Логістичне управління: Підручник. — Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2005. — 684 с.

8. Михайліченко Г. І. Інформаційна та збутова логістика в туризмі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.02 «Підприємництво, менеджмент та маркетинг» / Г. І. Михайліченко. — К., 2001. — 18 с.

9. Сергеев В. И. Логистика в бизнесе: Учебник. — М.: ИНФРА-М, 2001. — 608 с.

10. Смирнов І. Г. Логістична модель сталого розвитку туристичної галузі в Україні / І. Г. Смирнов // Вісник ДІТБ (серія «Економіка, організація і управління підприємствами» (у туристичній сфері)): наук. журн. — Донецьк: ДІТБ, 2007. — № 11. — С. 26—31.

11. Фролова Л. В. Механізми логістичного управління торговельним підприємством: монографія / Л. В. Фролова. — Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. — 322 с.

12. Шимкова В. Є. Механізми формування туристських потоків на засадах логістики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / В. Є. Шимкова. — Донецьк, 2009. — 21 с.

УДК 330.101.5

М. А. Йохна, канд. техн. наук, професор,
проректор з науково-педагогічної
роботи, зав. кафедри менеджменту,
Хмельницький національний університет

ЕКОНОМІЧНИЙ РАЦІОНАЛІЗМ І СОЦІАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ У ФОРМУВАННІ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ І ПРИНЦИПІВ ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Екстрапольовано основні закономірності і принципи ефективного управління на систему освітнього менеджменту. Обґрунтовано важливість і актуальність розвитку підприємницької складової у діяльності вищих навчальних закладів. Відзначено роль міжнародної мережевої взаємодії університетів у реалізації закономірностей і принципів освітнього менеджменту, підвищенні ефективності і якості навчального процесу.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: закономірність, принципи управління, освітній менеджмент, економічний раціоналізм, соціальна взаємодія, підприємницький університет, синергізм мережевої взаємодії.

Экстраполировано основные закономерности и принципы управления на систему образовательного менеджмента. Обосновано важность и актуальность развития предпринимательской составляющей в деятельности высших учебных заведений. Отмечено роль международного сетевого взаимодействия университетов в реализации закономерностей образовательного менеджмента, повышении эффективности и качества учебного процесса.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: закономерность, принципы управления, образовательный менеджмент, экономический рационализм, социальное взаимодействие, предпринимательский университет, сетевое взаимодействие.

Main rules and principles of effective management are extrapolated on education management system. Importance and actuality of development of entrepreneurial part in activity of universities are proved. The role of international network interaction of universities in implementation of rules and principles of educational management, improving the effectiveness and quality of educational process is determined.

KEY WORDS: rule, management principles, educational management, economical rationalism, social interaction, entrepreneurial university, synergy of network interaction.

Постановка проблеми. Формування менеджменту як системи наукових знань відбувалося у контексті загального розвитку суспільних відносин і пізнання тих законів і закономірностей, які відображають економічну поведінку суб'єктів господарювання. Така поведінка, з одного боку, підпадає під вплив загальних економічних законів, а з іншого — зумовлюється особливостями і закономірностями соціальної взаємодії учасників економічної діяльності, яка значною мірою визначається мотиваційними пріоритетами й історичним контекстом конкретного соціуму. Домінування у світовій економіці ринкових відносин виводить на перший план для суб'єктів ринку завдання утримання їх конкурентоспроможності. А це завдання може бути вирішено лише за умови ефективного менеджменту.

Виокремлення загальних закономірностей менеджменту дає змогу сформуванню науково обґрунтованих методичних рекомендацій щодо побудови ефективної системи управління у різних сферах людської діяльності, в тому числі — у системі освітнього менеджменту. Потреба у цьому зумовлена значними проблемами із якістю освіти в нашій країні, що особливо проявляється на стадії професійного становлення особистості.

Зростання в Україні та інших пострадянських країнах числа вищих навчальних закладів різних форм власності сприяє посиленню конкуренції на ринку освітніх послуг. Це особливо відчувається нині, коли різко погіршилася демографічна складова попиту

на послуги вищої школи (в Україну в 2011 р. кількість випускників зменшилась майже на 40 % через спад народжуваності в економічно складних 90-х роках минулого століття).

Великий вплив і зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО), що сприяє більш раціональному вибору абітурієнтами місця отримання професійної освіти. І на перший план тут виходить не тільки плата за навчання. Згідно з деякими дослідженнями, понад 50,0 % студентів при виборі вузу керуються його загальнонаціональним рейтингом, рівнем його акредитації та можливістю отримання престижного диплома і тільки 12,0 % орієнтуються на вартість послуг вузу [5]. Такі пріоритети свідчать про бажання споживачів отримати освітні послуги більш високої якості. І національні університети, які мають давню історію і добре ім'я, отримують величезну перевагу перед периферійними вузами, відбираючи найбільш талановитих і підготовлених з великого числа бажаючих отримати вищу освіту. У перспективі це буде сприяти природному відбору — виживуть тільки ті вузи, які зможуть забезпечити таку якість освітнього процесу, що дасть випускникам суттєві конкурентні переваги на ринку праці.

Аналіз останніх публікацій з теми дослідження. Питаннями підвищення ефективності освітніх технологій, розвитку освітнього менеджменту займаються багато науковців пострадянського простору, зокрема, А. Воронкова і Н. Гриньова [3], С. Гримблат та І. Соєн [4], М. Певзнер [6], О. Курносова і В. Власенко [5], І. Бузько [2], М. Клименюк, І. Кочарян [10] та ін. Проте методичні основи побудови ефективної системи освітнього менеджменту є недостатньо сформованими і потребують передусім релевантного теоретичного підґрунтя для адекватного відображення тих особливостей функціонування освітніх закладів, які детермінують можливість ефективного управління. Вирішення даного завдання є актуальним як для національної економіки в цілому, так і для освітніх закладів, які за умов посилення глобалізаційних процесів особливо гостро відчувають потребу в ефективному менеджменті.

Мета дослідження — екстраполювати основні закономірності і принципи ефективного управління на систему освітнього менеджменту, виокремити ті з них, які є особливо важливими для підвищення якості діяльності освітніх закладів, їх конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг.

Виклад основного матеріалу. Під закономірністю у будь-якій науковій теорії розуміється стала причинно-наслідкова повторюваність і послідовність у процесах та явищах. Хоча закони і закономірності відображають об'єктивно існуючі зв'язки між явищами, їх причинами та наслідками, проте між ними існують певні

відмінності. Так, економічні закони відображають більш стійкі і більш загальні зв'язки, в той час як економічні закономірності відображають послідовність в явищах, яка проявляється в певному місці та в певний час і зумовлена, як правило, не однією, а низкою причин, що склалися під впливом кількох законів. Причому зв'язки, що їх відображають закономірності, менш стійкі і правильні лише для конкретних умов розвитку того чи іншого явища. І, на відміну від законів, які відкриваються в ході теоретичного аналізу, закономірність можна виявити лише в результаті узагальнення наявних фактів.

Отже, як випливає із загального визначення, закономірністю у менеджменті можна вважати усталену причинно-наслідкову залежність між методами і формами управління та отриманими результатами. Закони й закономірності носять об'єктивний характер, тобто не залежать від волі людей, а, навпаки, визначають їх наміри і дії. Так, об'єктивність дії економічних законів у ринкових умовах зумовлює необхідність їх обов'язкового врахування при виборі альтернатив економічної поведінки суб'єкта економічних відносин для збереження його життєздатності. З цих причин домінуючим чинником, який враховується при прийнятті переважної більшості управлінських рішень є економічний раціоналізм. Водночас, труднощі, з якими стикаються менеджери у ході реалізації таких економічно раціональних рішень, свідчить про необхідність врахування і особливостей людської взаємодії, яка в багатьох випадках може бути ірраціональною.

Потреба врахування взаємного впливу об'єктивних економічних законів та законів людської взаємодії зумовила дуалізм у підходах науковців до виокремлення тих закономірностей, які сформували теоретичний фундамент менеджменту, заклали його інституційну основу. Остання уособлюється, з одного боку, в цільових установках економічного характеру, які служать підставою для прийняття суб'єктами господарювання раціональних управлінських рішень (тобто, опирається на економічні закони), а з іншого — враховує закони соціальної взаємодії, що проявляються у звичаях і традиціях, ментальних моделях поведінки, притаманних певному соціуму; саме вони можуть вносити істотні корективи у плани реалізації прийнятих рішень, перешкоджаючи (або навпаки, сприяючи) досягненню встановлених менеджментом цілей.

Звідси закономірностями менеджменту, що впливають із дії економічних законів, є передусім ті, що стосуються прийняття стратегічних і тактичних рішень виробничого характеру:

— адекватність прийнятих рішень стану і прогнозам змін у зовнішньому середовищі; це досягається циклічністю управлінських процесів і неперервністю управління, завдяки чому організація здатна гнучко реагувати на сигнали і виклики зовнішнього середовища;

— пріоритетність вибору рішень, що несуть більшу економічну вигоду.

Перша із зазначених закономірностей акцентує на тому, що кожен суб'єкт ринку може успішно господарювати лише до тих пір, поки його товари чи послуги будуть здатними задовольняти потреби споживачів, відповідаючи їх вимогам щодо якісних (функціональних) характеристик і ціни. Для цього менеджмент підприємства має постійно відстежувати стан і кон'юнктуру ринку, своєчасно виявляючи на ньому ті зміни, які потребують негайного реагування на них (оскільки можуть спричинити суттєві загрози усталеній виробничій діяльності або ж, навпаки, сформувати нові ринкові можливості).

Друга закономірність властива саме економічним організаціям. Окрім задоволення безпосередніх інтересів їх власників (вилучення прибутку для власних потреб), кращий економічний результат дає змогу таким організаціям інтенсивніше розвиватись, розширювати свою присутність на ринку товарів і послуг.

Тривалий час найпоширенішим способом максимізації такої вигоди була економія ресурсів, у тому числі трудових. Це, зокрема, виводило на передній план завдання економії часу, яке менеджери розглядали як необхідну передумову ефективності людської діяльності і найбільш вагому її складову. У багатьох наукових джерелах орієнтація менеджменту на економію часу навіть вважається законом, хоча нині ця економія здебільшого розглядається в контексті більшої мобільності організацій, їх здатності діяти на випередження стосовно конкурентів. І альтернативою економії часу для багатьох видів діяльності нині вважається здатність менеджменту забезпечити створення нової споживчої цінності (нові товари і послуги, що приваблюють цільові групи споживачів) і її швидке промислове освоєння.

Друга група закономірностей менеджменту ґрунтується на законах соціальної взаємодії (статусної або ролевої поведінки, соціальної структуризації та мобільності, соціального контролю та ін.). Ці закономірності стосуються побудови системи менеджменту, вони забезпечують ефективність управлінських

впливів, виступаючи основними принципами управління. До них належать:

— спеціалізація управлінської діяльності на основі раціонального розподілу її за видами діяльності і сферами впливу; завдяки цьому зростає її продуктивність;

— формування організаційної ієрархії на основі норм керованості та з чітким виділенням зон відповідальності згідно наданих повноважень; це структурує сфери управлінського впливу, забезпечує необхідний рівень керованості організацією в межах делегованих повноважень і посилює відповідальність за результати діяльності підпорядкованого підрозділу;

— оптимальне поєднання централізації і децентралізації в управлінні; це забезпечує, з одного боку — наявність єдиного центра прийняття найважливіших рішень, а з іншого боку — збільшення кількості учасників процесу прийняття оперативнотактичних рішень, що підвищує гнучкість організації і створює умови для фахового і статусного зростання її працівників;

— цілеспрямованість і взаємоузгодженість управлінських рішень в просторі і часі; завдяки цьому можна забезпечити оптимальний розподіл організаційних ресурсів і налагодити ефективний контроль за реалізацією прийнятих рішень;

— інтеграція управлінських зусиль у контексті реалізації поставлених цілей; орієнтування на спільні цілі створює координаційні механізми, завдяки чому посилюється взаємодія менеджерів різних управлінських ланок і рівнів, досягається ефект міжфункціональної синергії;

— формування спільних організаційних цінностей, які сприяють ефективному соціальному контролю за поведінкою індивідів і зменшують потреби прямого контролю;

— підкріплення цільових установок вагомими стимулами, що забезпечує високий рівень вмотивованості працівників щодо їх досягнення.

Формування цільових установок є одним із найважливіших атрибутів управління, його вихідною функцією. Забезпечення узгодженості цілей спільної людської діяльності в розрізі організаційної ієрархії є об'єктивною передумовою результативності та ефективності цієї діяльності. Тому цілеспрямованість управлінських рішень можна назвати основною закономірністю менеджменту. Водночас сама система цілей може мати різну конфігурацію та вибудовуватись на різних засадах вертикального і горизонтального взаємоузгодження залежно від масштабів і видів діяльності організацій, їх структури, стилю і методів управління тощо.

Очевидно, що встановлення цілей управління безпосередньо залежить від того, що відбувається у зовнішньому щодо організації середовищі і підлягає дії економічних законів (наприклад, закону попиту і пропозиції), норм цивільного права, інших юридичних норм та законів, політичних та демографічних процесів, тенденцій розвитку науки й техніки, стану довкілля тощо.

Однак досягнення цілей стає можливим, коли управлінські впливи опираються на методи та правила, що узгоджуються із ментальними моделями дійсності відповідного соціуму. Звідси наявність японської чи американської моделі менеджменту, що є однаково ефективними, хоча і ґрунтуються на різних домінантах в управлінні. У Японії — це корпоративно-колективістська домінанта, яка заохочує дії та рішення, що є корисними усім — як компанії загалом, так і кожному її працівнику, оскільки всі вони — єдина родина. У США домінуючим є ризиково-індивідуалістичний стиль менеджменту, який заохочує індивідуальний успіх, що ґрунтується на виявленні та реалізації нових ринкових можливостей, що криються в різного роду інноваціях. У першому випадку в управлінні переважає системний підхід, у другому — ситуаційний, хоча в обох випадках основною складовою ефективності менеджменту організації визнається людський чинник.

Охарактеризовані вище закономірності побудови ефективної системи управління можна екстраполювати і на систему освітнього менеджменту. Проте важливо врахувати ті особливості діяльності освітніх організацій в Україні та й інших країнах пострадянського простору, які не дають змоги розглядати такі організації, як повноцінних учасників ринку товарів і послуг.

Передусім ідеться про те, що одним із основних постулатів ринку є самостійний і вільний вибір способу задоволення потреб споживачів на цільових сегментах ринку. І це тлумачиться у багатоаспектному контексті — від сукупності та якості функціональних характеристик товару (послуги) до вибору політики ціноутворення та позиціонування організації на ринку товарів і послуг. Водночас це означає вільний вибір способів (технологій) створення продукту (послуги), що розглядається як найважливіший інструмент забезпечення їх відповідності очікуванням споживачів і є основою формування їх конкурентоспроможності.

У сукупності із іншим ринковим постулатом — вільного розпорядження отриманими від реалізації товарів (послуг) коштами — діяльність суб'єкта ринку набуває економічного сенсу і підпадає під дію економічних законів, зокрема — закону попиту і

пропозиції. І це створює основу для прийняття економічно раціональних рішень, зацікавлюючи, зокрема, вищий менеджмент у розвитку структури товарів і послуг у бік її наближення до вимог споживачів.

Стосовно ринку освітніх послуг вищої школи можна стверджувати, що тут дія зазначених економічних законів обмежується занадто глибоким і недостатньо продуманим регулюванням з боку держави. Це — і виділення квоти на державне замовлення (що здебільшого здійснюється волонтаристськи та необґрунтовано), й утвердження ВНЗ у статусі неприбуткових організацій (що є прихованою забороною на надання послуг комерційного характеру і, безумовно, основним демотивуючим чинником у розвитку науково-технічного потенціалу університетів, який міг би робити реальний внесок в інноваційну розбудову національної економіки), і надмірне контролювання структури і змісту навчальних програм (що робить ВНЗ надзвичайно інерційним стосовно задоволення потреб ринку у фахівцях з необхідним рівнем та структурою компетенцій, консервує так звану «знанневу» відсталість випускників).

Все це деформує основні пріоритети менеджменту у сфері освіти, руйнує його економічну складову. А без цієї складової доволі непросто повноцінно реалізувати потенціал соціальної взаємодії, незважаючи на те, що інтелектуальний потенціал у сфері освітньої діяльності є традиційно найвищим. Можливий вихід бачиться у реалізації у сфері освіти ідеї підприємницького університету[8; 9].

Загалом, під підприємницькою діяльністю освітніх установ (організацій), розуміється сукупність ініційованих і здійснюваних ними самостійно, на свій страх і ризик, дій по володінню, використанню і розпорядженню матеріальними і нематеріальними благами і ресурсами з метою надання освітніх послуг, а також для створення інших суспільно-корисних результатів праці. Підприємницька функція є принципово новою для українських університетів, яким у цьому плані необхідно створити ефективну структуру внутрішнього управління, впровадити елементи стратегічного менеджменту, навчитись заробляти гроші без шкоди для університетської культури і гуманітарної місії ВНЗ. Своєю часу комерціалізація діяльності ВНЗ в умовах нестачі бюджетного фінансування розглядалась як засіб виживання освітніх закладів. Однак в умовах функціонування ринку освітніх послуг підприємництво є засобом розвитку ВНЗ і забезпечення їх конкурентоспроможності.

В основі розвитку підприємницького університету доцільно виділити наступні принципи: ідея підприємництва є центральною і домінуючою у плануванні системних перетворень; розвиток гнучкої периферії, яка служить для посилення зв'язку із реальним бізнесом; диверсифікація джерел фінансування, у тому числі через технологію фандрайзингу; культивування підприємницької культури у підрозділах університету шляхом підтримання ініціатив, які підвищують гнучкість і конкурентоспроможність університету на ринку освітніх послуг [9]. Тісний зв'язок університетів із бізнес-середовищем забезпечується врахуванням регіональних особливостей бізнес-середовища і його галузевих пріоритетів, що дає змогу відповідним чином планувати його наукову діяльність і розвиток напрямів освітньої діяльності. І саме запитаність науково-технічних (а не тільки освітніх) послуг ВНЗ забезпечить зростання його конкурентоспроможності. А значить — посилить економічну складову у системі освітнього менеджменту, розширюючи підґрунтя для ефективної соціальної взаємодії.

Важливими пріоритетами менеджменту у сфері освіти мають стати залучення позитивного досвіду тих країн, де підприємницькі університети є звичним явищем на ринку освітніх послуг. І тут можуть бути особливо корисними зв'язки між університетами різних країн, які можуть ґрунтуватися на мережевій взаємодії партнерів та сприяти підвищенню якості навчання через запровадження у навчальний процес передовик педагогічних і дидактичних методик.

Створення такої мережі має будуватися на основі побудови спільної інформаційної платформи [1] та за принципом взаємного доповнення — коли кожен із потенційних партнерів має певну конкурентну перевагу при формуванні освітньої послуги і ця перевага може бути використана іншими учасниками. Тим самим поширюються кращі практики надання освітніх послуг у всій мережі для підвищення якості підготовки фахівців. І це дозволяє розвивати і нарощувати конкурентні переваги кожного з університетів-партнерів.

Пілотний проект зі створення такої мережі здійснюється в даний час у межах проекту ТЕМПУС—4 «Мережева взаємодія університетів-партнерів у реалізації багаторівневої системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері освітнього менеджменту», який фінансується Європейською комісією. Учасниками мережної взаємодії є: Фондовий університет Хільдесхайма і Білефельдський університет (Німеччина), Дунайський

університет Кремса (Австрія), Лодзький технічний університет (Польща), Новгородський державний університет ім. Ярослава Мудрого, Санкт-Петербурзька академія післядипломної педагогічної освіти і Смоленський державний університет (Росія), Хмельницький національний університет і Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара (Україна), Вітебський державний університет ім. П. М. Машерова і Брестський державний університет ім. А. С. Пушкіна (Республіка Білорусь). Нині така мережа успішно діє, збагачуючи арсенал освітніх технологій кожного учасника.

Крім того, в межах мережевої взаємодії підвищується мобільність студентів і викладачів, інтенсифікується обмін і взаємне консультивання як у науковій, так і в педагогічній діяльності, підвищується якість управління освітнім процесом і сам освітній продукт наповнюється новим змістом. У результаті, через зростання мотивації студентів і викладачів до набуття нових знань — значно поліпшується якість освітніх послуг і, разом з тим, підвищується ефективність освітнього менеджменту.

Висновки. Розвиток процесів глобалізації на ринку освітніх продуктів і зростаюча конкуренція серед вищих навчальних закладів зумовлює необхідність широкого використання світового передового досвіду в управлінні освітніми послугами з метою підвищення їх якості. Нові педагогічні технології виникають у процесі творчого пошуку викладачів вищої школи, які прагнуть розвивати інтелектуальний потенціал студентів, готувати їх до практичної діяльності в складних і мінливих ринкових умовах. За цих умов зростає зацікавленість студентів та викладачів у науково-практичних дослідженнях, які формують цінність фахівців на ринку праці та можуть стати об'єктом комерціалізації. Це, в свою чергу, сприятиме переходу університетів на підприємницьку модель функціонування і розширюватиме економічну основу системи освітнього менеджменту. В свою чергу, це посилюватиме ту складову конкурентоспроможності освітніх закладів, яка найбільше цінується на ринку — здатність випускників втілювати отримані в процесі навчання знання у реальний продукт, що має споживчу цінність.

Удосконалення системи освітнього менеджменту має відбуватися і у другій його складовій — тій, що спрямована на максимальне використання можливостей соціальної взаємодії. Причому така взаємодія може розглядатись не лише у внутрішньому контексті, а й враховувати можливості зовнішніх контактів, зокрема через створення міжнародної мережі університетів різних країн, яка формується за принципом взаємного доповнення та збагачення.

Література

1. Биков В. Ю. Підвищення значущості інформаційно-комунікаційних технологій в освіті України / В. Ю. Биков // Педагогіка і психологія. — 2009. — № 1. — С. 28—34.
2. Бузько І. Розвиток ринку освітніх послуг в Україні в умовах глобалізації // Економіст. — 2007. — № 8. — С. 28—33.
3. Воронкова А. Е. Концептуальні основи побудови моделі менеджменту якості надання освітніх послуг / А. Е. Воронкова, Н. Є. Гриньова // Актуальні проблеми економіки. — 2007. — № 2. — С. 39—47.
4. Гримблат С. О. Проблемы оптимизации высшего образования (на модели менеджмента и психологии): монография / С. О. Гримблат, И. К. Сосин. — Х.: Факт, 2004. — 720 с
5. Курносова О. А. Управление качеством образовательных услуг в Украине / О. А. Курносова, В. В. Власенко // Вестник Хмельницького національного университета. Економічні науки. — 2008. — № 4. — Т. 2. — С. 103—107.
6. Образовательный менеджмент: управление образованием или управление посредством образования: монография / Под. общ. ред. М. Н. Певзнера. — В. Новгород: НовГУ, 2010. — 416 с.
7. Пріоритети розвитку вищої освіти в Україні в руслі загальноєвропейських тенденцій // Стратегічна панорама. — 2009. — № 3. — С. 165—168.
8. Предпринимательские университеты в инновационной экономике / Под общ. ред. проф. Ю. Б. Рубина. — М.: ООО «Маркет ДС Корпорейшн», 2005. — 402 с.
9. Стадник В. В. Підприємницькі університети в інфраструктурі інноваційного розвитку національної економіки / В. В. Стадник // Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції. — Львів. Вид-во Львівської політехніки, 2011. — С. 91—92.
10. Стратегія управління вищим навчальним закладом в сучасних умовах / М. М. Клименюк, І. С. Кочарян. — К.: Освіта України, 2011. — 192 с.

УДК 330.11(477)

О. О. Карпенко, канд. екон. наук, доцент
кафедри економіки і менеджменту,
Київська державна академія водного транспорту
імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ КЛАСТЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Проаналізовано стан розвитку кластерної політики, виявлено проблем на шляху їх впровадження в економіку України, наведено основні типи кластерів і приклади їх успішної реалізації в Україні.